

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ БАНКІ

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ҚАРЖЫЛЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ ТУРАЛЫ ЕСЕП

2014 жылғы желтоқсан

Кіріспе

Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі (ҚРҰБ) 2006 жылдан бастап жыл сайынғы негізде Қазақстанның қаржылық тұрақтылығы туралы есеп дайындауды жүзеге асырады. Бұл – тоғызыншы шығарылым. 2014 жылғы есеп алдыңғы есеп сияқты жылдық деректер негізінде жарияланады (2006-2012 жылдардағы есеп 9 айдың негізінде қалыптастырылды).

Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес қаржы жүйесінің тұрақтылығын қамтамасыз етуге жәрдемдесу Қазақстан Республикасы Ұлттық Банкінің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады. Қазақстанның қаржылық тұрақтылық туралы есебі қаржы жүйесінің тұрақтылығына әсер ететін макроэкономикалық және макроқаржылық факторларға тұрақты мониторинг жүргізу жөніндегі, сондай-ақ қаржы жүйесін макропруденциялық реттеуді жүзеге асыру жөніндегі функцияларды іске асыру шеңберінде жарияланады.

Қазақстан Республикасының Үкіметі, Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі және Қазақстан Республикасының Қаржы нарығын және қаржы ұйымдарын реттеу мен қадағалау агенттігі арасында 2007 жылғы 10 қарашада жасалған Қаржылық тұрақтылық мәселелері жөніндегі меморандумға сәйкес:

«қаржылық тұрақтылық экономикада кейіннен қаржы нарықтарын теріс түзетуге, жүйелік дағдарыстың туындауына және қаржы институттарының қаржы жүйесінің үздіксіз жұмыс істеуін қамтамасыз етуінің, сондай-ақ экономиканың нақты секторының іскерлік белсенділігін ұстап тұруының қабілетсіздігіне әкеп соғуы мүмкін тепе-теңсіздіктің болмауы ретінде айқындалады»

Жүйелік тәуекелдерге кешенді талдау жасау құралдарының бірі болып табылатын Қазақстанның қаржылық тұрақтылығы туралы есеп шеңберінде қаржылық тұрақтылықты айқындайтын мынадай аспектілерді бағалау жүзеге асырылады:

- (1) қаржы ресурстары ақшаны сақтайтын және инвестициялайтын адамдар арасында қаншалықты тиімді және уақтылы қайта бөлінуде;
- (2) тәуекелдерді барабар бағалау және тиімді басқару жүзеге асырыла ма;
- (3) қаржылық күйзелістер айтарлықтай сілкіністерсіз қаржы жүйесіне сіңіп кете ала ма.

Қазақстанның қаржылық тұрақтылығы туралы есеп қаржы нарығының қатысушыларына, сондай-ақ қаржылық тұрақтылық проблематикасына қызығушылық білдіретін аудиторияға арналған. Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі тәуекелдерді зерттеу және талдау, сондай-ақ қаржылық тұрақтылық саласындағы арнайы зерттеулердің нәтижелерін таратуды міндет етіп қояды.

Мазмұны

I.	Негізгі қорытындылар	1
II.	Макроэкономикалық және қаржы конъюнктурасы	6
2.1	Макроэкономикалық орта және оның орнықтылық факторлары	6
2.2	Қаржы секторының рөлі және шоғырландыру	18
2.2.1	Қаржылық қатынастарды дамыту үрдістері	18
2.2.2	Банк және сақтандыру секторларындағы шоғырландыру	20
2.3	Нақты және қаржы активтерінің нарықтары	22
2.3.1	Жылжымайтын мүлік нарығы	22
2.3.2	Валюта және ақша нарықтары	28
2.3.3	Бағалы қағаздар нарығының жай-күйі	34
III.	Қаржы делдалдығы институттарының және инфрақұрылымының тәуекелдері	40
3.1	Банк секторының тәуекелдері	40
3.1.1	Тәуекел-профиль	40
3.1.2	Кредит тәуекелі	54
3.1.3	Өтімділік және қорландыру құрылымымен байланысты тәуекелдер	67
3.1.4	Валюта тәуекелдері	76
3.1.5	Капиталдың жеткіліктілігі	79
3.1.5.1	Капиталдың декомпозициясы: капитал жеткіліктілігінің өзгеру арналары	79
3.1.5.2	Банк секторының орнықтылығын стресс-тестілеу	84
3.2	Банктік емес сектордың тәуекелдері	88
3.2.1	Сақтандыру секторы	88
3.3	Қазақстанның төлем жүйелері	94
3.3.1	Қазақстанның ұлттық төлем жүйелері	94
3.3.2	Балама төлем тетіктері	96
3.4	Қаржы жүйесін реттеу және тәуекелдерді басқару	99
3.4.1	Қаржы ұйымдарының қызметін реттеуді жетілдіру	99
3.4.2	Қаржылық тұрақтылық және Қазақстан Республикасының қаржы нарығын дамыту жөніндегі кеңестің қызметі	103
3.4.3	Реттеудің макропруденциялық аспектілері	104
IV.	Қосымша	116
	Қазақстанның қаржылық тұрақтылығының индикаторлары	116
	Контрциклдік буферді жинақтау және оны пайдалану кезеңдерінің басталғанын білдіретін негізгі индикаторлардың тізімі	117

Бокстар

1-бокс	Сауда әріптестер елдердің макроайнымалыларының Қазақстан экономикасына әсерін бағалаудың GVAR моделі	7
2-бокс	Төлем балансының 2015-2017 жылдарға арналған сценарийлік болжамы (2015 жылғы сәуірдегі жағдай бойынша)	15
3-бокс	2014ж. ақпанда теңгенің айырбастау бағамына түзету жүргізуге нарықтың қысқа мерзімді әсерін талдау	28
4-бокс	2014ж. ҚҚБ валюталық спот нарығындағы құрылымдық өлшемдері	29
5-бокс	2014ж. акциялардың биржалық нарығында сауда-саттықты талдау	35
6-бокс	ҚРҰБ-ның банк секторындағы NPL төмендету бойынша заңнамалық шараларының кешені	58
7-бокс	Қысқамерзімді тұтынушылық кредиттеу сегментінде жаңа өнімдерді (pay-day lending) дамыту	63
8-бокс	Базель III стандарттарының Liquidity coverage ratio өтімділік нормативі	72
9-бокс	Қазақстанда капиталдың контрциклдік буферін енгізу	82
10-бокс	Екінші деңгейдегі банктердің нарықтық тәуекелін стресстестілеу әдіснамасы	87
11-бокс	Кепілсіз бөлшек кредиттеу сегментінің жекелеген көрсеткіштерін талдау	106
12-бокс	Жүйе құраушы банктерді реттеудің халықаралық тәжірибесі	110

Қысқартулар мен аббревиатуралар тізімі:

ААК	ақша айналымдылығының коэффициенті
АВП	ашық валюталық позиция
АЕК	айлық есептік көрсеткіш
АҚ	акционерлік қоғам
АҚШ	Америка Құрама Штаттары
БААЖ	Банкаралық ақша аудару жүйесі
Банк / ЕДБ	екінші деңгейдегі банк
БЖЗҚ	«Бірыңғай жинақтаушы зейнетақы қоры» АҚ
БКЖ	Банкаралық клиринг жүйесі
БҚБК	Банктік қадағалау жөніндегі Базель комитеті
БҚБТ	«Бағалы қағаздардың бірыңғай тіркеушісі» АҚ
БҚН	бағалы қағаздар нарығы
БҚОД/Орталық депозитарий	«Бағалы қағаздардың орталық депозитарийі» АҚ
БРҰБ	Беларусь Республикасының Ұлттық банкі
БРҰСК	Беларусь Республикасының ұлттық статистикалық комитеті
ЕАЭО	Еуразиялық экономикалық одақ
ЕО	Еуропалық Одақ
ЕЭК	Еуразиялық экономикалық комиссия
ЖТ	жеке тұлғалар
Жұмыс істемейтін қарыздар (NPL)	негізгі борыш бойынша және/немесе есептелген сыйақы бойынша 90 күннен асатын мерзімі өткен берешегі бар қарыздар
ЖШС	жауапкершілігі шектеулі серіктестік
ЗТ/заңды тұлғалар	заңды тұлғалар
КАБҰ	бас банктің күмәнді және үмітсіз активтерін иемденуші банктің еншілес ұйымы
КСИ	композиттік сәйкестік индексі
КУИ	композиттік үдемелі индикатор
ҚБЕО	«Қазақстан банкаралық есеп айырысу орталығы» республикалық мемлекеттік кәсіпорны
ҚДКҚ	«Қазақстанның депозиттерге кепілдік беру қоры» АҚ
ҚҚБ	«Қазақстан қор биржасы» АҚ
ҚҚС	қосымша құн салығы
ҚӨК	қысқамерзімді өтімділік көрсеткіші
ҚР Әділетмині	Қазақстан Республикасының Әділет министрлігі
ҚР Қаржымині	Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігі
ҚТК	Қазақстан Республикасының қаржылық тұрақтылығы және қаржы нарығын дамыту жөніндегі кеңес
ҚРҰБ	Қазақстан Республикасының Ұлттық Банкі
ҚРҰҚ	Қазақстан Республикасының Ұлттық қоры
ҚР ҰЭМ	Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігі
ҚР ҰЭМ СК	Қазақстан Республикасы Ұлттық экономика министрлігінің Статистика комитеті
МБВБ	Мәскеу банкаралық валюта биржасы
МБҚ	мемлекеттік бағалы қағаздар

МЕЭБК	мемлекеттік емес эмиссиялық бағалы қағаздар
МК	меншікті капитал
НП	несие портфелі
ӨЖА	өтімділігі жоғары активтер
ПКҚ	«Проблемалық кредиттер қоры» АҚ
РФОБ	Ресей Федерациясының Орталық Банкі
ТМҚ	тауар-материалдық құндылықтар
ТМН	төлем қабілеттілігі маржасы жеткіліктілігінің нормативі
ТҚҚ	туынды қаржы құралдары
ФМСҚ	Федералдық мемлекеттік статистика қызметі
ХВҚ	Халықаралық Валюта Қоры
ХҚЕС	Халықаралық қаржылық есептілік стандарттары
ХҚҰ	халықаралық қаржы ұйымдары
ХХИ	Херфиндаль-Хиршман индексі
ШВ	шетел валютасы
ШОБ	шағын және орта бизнес
ЖІӨ	ішкі жалпы өнім
DTI	қарыз алушының берешек сомасы мен кірісінің арасындағы арақатынас (Debt to Income)
GSIB	ауқымды жүйелік маңызы бар банктер (Global Systemically Important Banks)
LGD	дефолт болған жағдайдағы шығын (Loss Given Default)
LTD	клиенттерге берілген банктік қарыздардың клиенттердің депозиттеріне қатынасы (Loan-to-Deposit ratio)
LTV	қарыздардың қарыздар бойынша кепілмен қамтамасыз ету құнына қатынасы (Loan to Value)
NDF	жеткізусіз валюталық форвард (non-deliverable forward)
PD	дефолттың ықтималдылығы (Probability of Default)
PDL	жалақыға дейінгі кредиттеу (Pay day lending)
ROA	активтердің рентабельділігі (Return on Assets)
ROAA	орташа активтердің рентабельділігі (Return on Average Assets)
ROE	капиталдың рентабельділігі (Return on Equity)
ад.	адам
бірл.	бірлік
долл.	доллар
млн.	миллион
млрд.	миллиард
п.т.	пайыздық тармақ
руб.	рубль
тг.	теңге
трлн.	триллион
ш.м.	шаршы метр